

Kasteel Radboud opnieuw bekeken; een samenvatting van recent bronnenonderzoek

Gedurende mijn laatste onderzoek over kasteel Radboud zijn verrassend veel nieuwe inzichten boven tafel gekomen, die ik reeds tijdens mijn lezing van 10 februari 2020 grotendeels naar voren heb gebracht. Niettemin zijn er ook interessante zaken naar voren gekomen, die enige discussie hebben losgemaakt.

In dit artikel geef ik, op verzoek van de Oudheidkundige Vereniging “Medenblik”, een beknopte samenvatting van het onderzoek, dat in twee verslagen is gepubliceerd. Iedere samenvatting sluit ik af met een update als nawoord. Om de leesbaarheid te bevorderen wil ik niet vervallen in te uitgebreide verwijzingen en complexe analyses. Degenen die meer gedetailleerde informatie willen lezen over hetgeen dat hier wordt besproken, verwijs ik graag naar mijn artikelen en onderzoeksverslagen die in de eindnoten zijn vermeld, waarin de nodige details en verwijzingen uitgebreid zijn te raadplegen.

Vooraf

In mijn eerdere artikelen in 2012¹ en 2015² verwees ik reeds naar de vijftiende-eeuwse benaming van de kasteeltorens, functionele ruimten en enkele directe omgevingsfactoren van kasteel Radboud. Eén van mijn belangrijkste ontdekkingen, aan de hand van indirect bewijs, was dat de oriëntatie van het kasteel tijdens de veertiende eeuw, ten gevolge van een watersnoodramp (St. Clemensvloed, 1334/35) is veranderd. Bij deze omschakeling werd de huidige Oosterdijk als inlaagdijk aangelegd en de hoofdingang van het slot van oost naar noord verplaatst. Het is niet uitgesloten dat aan de oostzijde van het slot een voorburch aanwezig is geweest. Deze zou dan uiteindelijk aan de golven van de Zuiderzee zijn prijsgegeven en wellicht voor een deel onder de huidige Oosterdijk zijn begraven.

Over de eerste bouwfase van het kasteel (betrokken op het eerste onderzoekverslag³)

Over het aanvangsjaar van de bouw van het slot aan het einde van de dertiende eeuw bestaat veel onzekerheid. De reden hiervan is de summiere informatie die tot ons is gekomen. In het algemeen wordt er verondersteld dat het kasteel in 1288 werd gesticht, maar daarover bestaan ernstige twijfels. Zelfs Melis Stoke, de croniqueur van de graaf die dit jaar min of meer in zijn rijmkroniek vermeldde, gaf zelf toe dat hij zich kon vergissen.

Ik heb een logische analyse proberen te maken aan de hand van gegevens die in primaire bronnen staan vermeld. Met primaire bronnen bedoel ik geschriften die rond 1300 zijn geschreven. Dat zijn met name kronieken, oorkonden en brieven. Het laat zich aanzien dat er, qua primaire bouw en functie, een overeenkomst heeft bestaan tussen het kasteel van Medemblik en de verdwenen burch van Wijdenes. Van de laatste neemt men aan dat deze al geruime tijd onder de golven van de Zuiderzee (ter plekke het huidige Markermeer) is verdwenen.

We kunnen aan de hand van het bronmateriaal vaststellen dat Floris V in 1282, met Hollandse en Zeeuwse troepen, via de Zuiderzee met succes een offensief tegen de West-Friezen heeft uitgevoerd, te beginnen met een aanval in de buurt van Wijdenes en Schellinkhout (Nuwewic). Daar ontmoetten de grafelijke troepen hevige tegenstand van Drechtlinger Friezen vanuit een bolwerk, waar zij zich volgens kroniekschrijver Willem Procurator als onoverwinnelijk beschouwden.

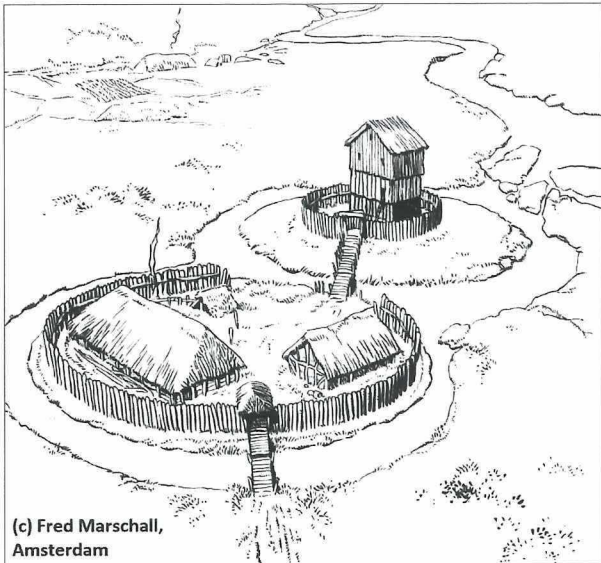
Ondanks deze verdediging delfden zij uiteindelijk het onderspit. Het vervolg hiervan toont een eigenaardige paradox. In de kroniek van Melis Stoke wordt vermeld dat in hetzelfde jaar Floris V een kasteel in Wijdenes in gebruik nam. Dat wil zeggen een complete burch met een omringende gracht en toegangsbrug, die door (kruis)boogschutters tegen opstandige West-Friezen werd verdedigd.

Het is dus zeer opmerkelijk dat deze burch in enkele maanden tijd is neergezet. Het bestaan van het kasteel in 1282 wordt ook nog eens bevestigd omdat Floris in hetzelfde jaar een oorkonde liet uitgaan. Het is zeer onwaarschijnlijk dat deze uitgifte in een tentenkamp in het vrije veld heeft plaatsgevonden.

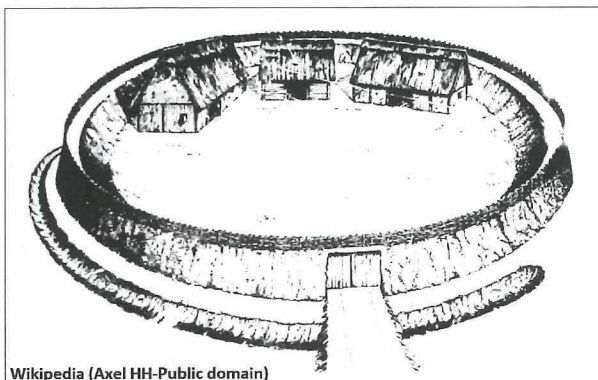
Dit betekent dat het kasteel in een moordend tempo is gebouwd. Dit valt te verklaren als men ervan uitgaat dat het verdedigingswerk op een oude conventionele bouwstijl was gebaseerd, dat wil zeggen op basis van eenvoudig en gemakkelijk verkrijgbaar bouw materiaal zoals aarde en hout. Daarbij valt te denken aan een walburcht-constructie (afbeeldingen 1 en 2).

Deze bouwwijze leverde uiteindelijk een kasteel op dat kennelijk geschikt was om mogelijke aanvallen van de West-Friese opstandelingen te weerstaan.

Na deze Hollandse invasie werd vanuit Drechterland in korte tijd oostelijk West-Friesland bezet, waaronder ook de 'villa' Medemblik.

Afb. 1: Artistieke impressie van een walburcht. Bestaande uit een voorburcht en een hoofdburcht met woontoren (donjon).

Afb. 2: Artistieke impressie/reconstructie van een ringwalburcht (Celle, Duitsland).

Het lijkt mij evident dat zowel de burcht van Wijdenes als die van Medemblik belangrijke militaire steunpunten waren om de bezetting kracht bij te zetten.

Er was destijds nog geen sprake van een volledige Hollandse overwinning op de West-Friezen, maar eerder een status quo in het vijandelijk gebied die tot 1289 duurde, het jaar dat de officiële annexatie van West-Friesland door de Hollanders een feit was. De volledige overwinning begon pas bij het optreden van hevige stormvloeden (St. Luciovloed en St. Agathavloed 1287/88). Een noodlottige gebeurtenis die de West-Friese bevolking volledig lam maakte. Willem van Brederode, een krijgsheer van Floris V maakte van de situatie gebruik om de rest van het gebied te bezetten waarna de annexatie eerder een kwestie van tijd was en niet zozeer van strijd.

Het ligt voor de hand dat het kasteel van Medemblik al veel eerder bestond, als we waarde hechten aan het feit dat Floris V reeds in 1283 vanuit Medemblik een oorkonde liet uitgaan. Het is evident dat hij dit in een verdedigbare omgeving heeft uitgevoerd, ervan uitgaande dat de vijandelijkheden nog niet voorbij waren. Daarnaast is het zeer onwaarschijnlijk dat hij louter en alleen naar Medemblik kwam om een oorkonde uit te laten gaan. Vergezeld door voldoende manschappen was hij ook in de gelegenheid om militaire inspecties uit te voeren.

Gezien de aanwezigheid van Floris V in 1283 zou, evenals in Wijdenes, de burcht van Medemblik in een zo kort mogelijke periode, pakweg in een jaar tijd, zijn gebouwd. Het is daarom niet ondenkbaar dat men, evenals bij het kasteel van Wijdenes, gebruik maakte van een oude beproefde bouwstijl met aarde en hout als bouw materiaal.

Floris V wilde reeds tijdens zijn bezetting van oostelijk West-Friesland toch wel haast maken met de versterking van zijn reeds bestaande verdedigingswerken, echter de productie en aanlevering van bakstenen uit het graafschap Holland, bleek ondermaats. Het is heel goed mogelijk dat daarom in 1285 onder dwang bakstenen van Friese kloosters bewesten de rivier de Lauwers werden gevorderd. Gezien allerlei mogelijke logistieke beperkingen, waaronder vervoer over water en de grote afstand over land, was hier wellicht sprake van een noodoplossing.

Het is in dit verband aannemelijk dat men pas rond 1285 een aanvang maakte om de burchten van Medemblik en Wijdenes uit steen op te bouwen. Dat het kasteel van Medemblik uiteindelijk uit steen werd gebouwd is duidelijk, maar het is niet goed vast te stellen wanneer dit voltooid was, omdat het toch wel meerdere jaren duurt voor een kasteel uit steen is gerealiseerd. Mogelijk was dat pas in de periode rond 1289, het jaar van annexatie en eveneens het jaar dat Medemblik zijn stadsrechten verwierf.

Het is niet ondenkbaar dat Medemblik een voorkeurspositie kreeg, waardoor de ontwikkeling van het kasteel van Wijdenes minder voorspoedig verliep. Het belang van een burcht in Wijdenes verdween, en het wordt helemaal pijnlijk dat het kasteel van Wijdenes in iets latere bronnen volledig wordt genegeerd en verzwegen, zoals dat in de kroniek (ca. 1330) van *Willem Procurator* het geval is.

Wellicht was er wel een aanvang gemaakt voor een versterking met steen. Ware het niet dat deze mogelijk onvoltooide burcht al na pakweg 14 jaar na zijn bestaan, in januari 1297, met de grond gelijk werd gemaakt tijdens de bestorming door de West-Friezen, een leger van goed gewapende rebellen die na de moord op Floris V door de bisschop van Utrecht waren opgestookt: "*Ende si braken thuis toter eerde*".

Daarentegen lukte het de opstandelingen niet om het kasteel van Medemblik te vernietigen, wellicht door het feit dat de sterkte in dat rampjaar reeds was voltooid. Men heeft wel geprobeerd om de kasteelbewoners uit te hongeren door middel van een langdurig beleg, hetgeen uiteindelijk geen succesvolle actie was. Zoals gezegd gaat men er tegenwoordig vanuit dat het oude Wijdenes en de kasteelrestanten door de Zuiderzee zijn verzwolgen. Het laatste dat nog resteert van het slot zijn de topniemen 'Hofweyde' en 'Hoffland'. De snelle vernietiging en het feit dat de burcht wellicht nog niet in steen op sterkte was gebracht, zouden een reden kunnen zijn geweest dat er tot nu nauwelijks of geen resten op de bodem van het huidige Markermeer zijn gevonden.

Nawoord voor het eerste onderzoeksverslag: Een alternatieve theorie

Met de kennis van nu, moet ik vermelden dat er nog een plausibele theorie bestaat, die inhoudt dat Floris V gebruik maakte van reeds bestaande vestingwerken die wellicht al kant-en-klaar waren of na enkele verbouwingen extra versterkt werden en opnieuw in gebruik werden genomen.

Dit geldt voor zowel de burcht van Wijdenes als die van Medemblik, alhoewel het voor Wijdenes wat lastiger is om dit te bewijzen. Het vermoeden is voor Medemblik al vaker uitgesproken, doch deze theorie heeft meer gewicht gekregen in een publicatie van *Nancy de Jong en Rob Gruben*. Het laat zich aanzien dat de keuze van Floris V voor zijn burchten was gebaseerd op de aanwezigheid van vier oudere voorlopers. Dit geldt niet voor het huis te Nuwendoor bij Eenigenburg. Deze burcht werd als laatste gesticht. Er is schriftelijk en archeologisch bewijs voor een vroegere versie van zowel de Nieuwburg (genoemd in 1254) als voor de Middelburg (zeer waarschijnlijk een ringburcht van ruim vóór het jaar 1272), beide bij Alkmaar/Oudorp.⁴

Als deze theorie klopt, dan lijkt het mij voor de hand liggend, dat de protoburchten van Wijdenes en Medemblik nog geen stenen burchten waren. Ik steun daarbij op de melding van historici dat walburchten destijds succesvol waren.^{5 6} Op basis van historische gronden kan men ervan uitgaan dat in Medemblik inderdaad een vroege sterkte moet hebben bestaan gezien de aanwezigheid van een munt en de heffing van zowel koninklijke als kerkelijk tienden en tol (rond AD 900-1100, wellicht ook eerder).⁷

Juist gedurende deze periode waren ringwalburchten veel voorkomend. Of deze sterkte exact op de plaats van kasteel Radboud stond, is nog maar de vraag. Het is in ieder geval niet ondenkbaar. Het zou in dit verband zomaar kunnen zijn dat de legenden over de kastelen van Wijdenes en Medemblik, zijnde van oorsprong Friese verdedigingsstructuren, mogelijk een kern van waarheid kunnen bevatten.

Als een vroege versie van het kasteel van Medemblik wel uit steen zou hebben bestaan, dan moet op één of andere manier het gebruik ervan, waarschijnlijk tufsteen in dit geval, aantoonbaar zijn, hetgeen tot nu toe niet het geval is. Een vervolgonderzoek kan mogelijk duidelijkheid verschaffen.

De leemte in de oudste stadsplattegrond (betrokken op het tweede onderzoeksverslag⁸)

We slaan nu enkele eeuwen over. Velen, die kennis of interesse hebben in de geschiedenis van Medemblik, kennen de oudst bekende kaart van de stad, die rond 1560 in opdracht van de Spaanse koning Filips II door Jacob van Deventer is gemaakt.

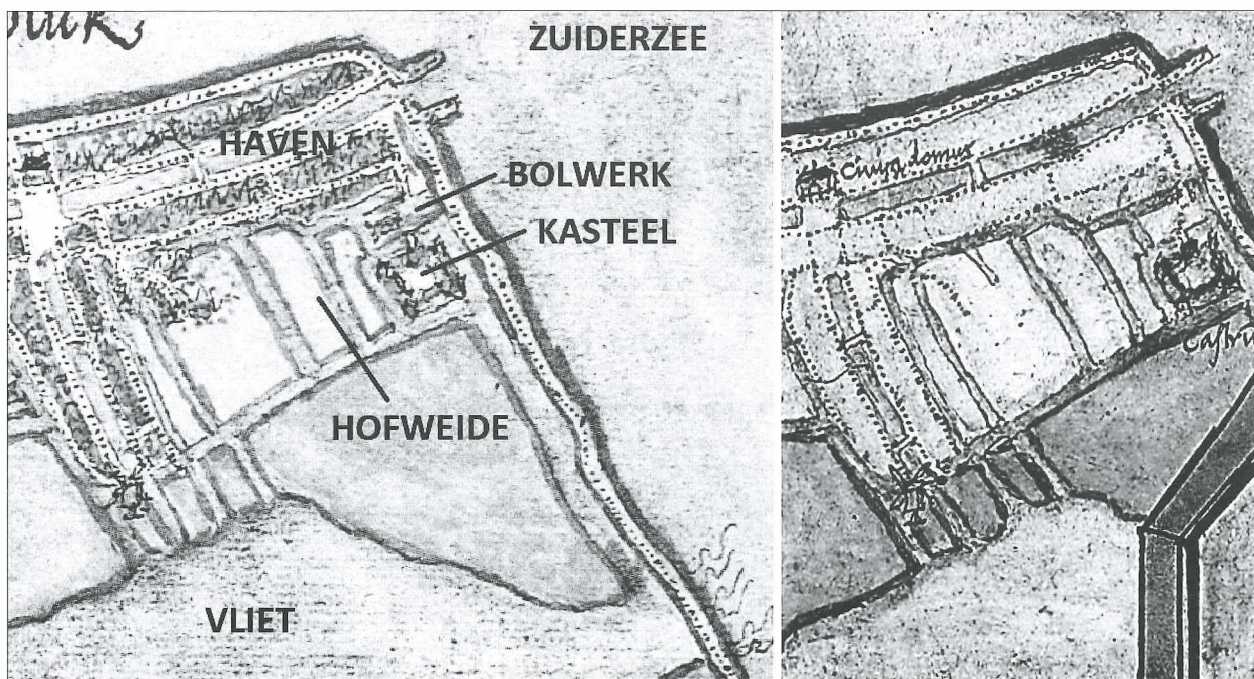
We zien op deze kaart de situatie rond twee kenmerken die onderdeel waren van het vijftiende en zestiende-eeuwse kasteelterrein. Dat zijn het *bolwerk* (voorburcht) en de *hofweide*. Het mooie van de kaart van Van Deventer is het feit dat deze kenmerken gelukkig nog juist zichtbaar zijn (*afbeelding 3*). Na 1572 bleef er weinig meer van dit beeld over door het aanbrengen van twee opeenvolgende stadsfortificaties (1573 en 1587) die nodig waren om zich tegen de Spaanse vijand te kunnen verdedigen. Daarnaast had de aanleg van de Oosterhaven ook een grote impact op omgeving van het kasteel. De consequenties van deze fortificaties bespreek ik nog, maar ik ga eerst in op Van Deventers plattegrond.

De plattegrond heeft helaas enkele storende tekortkomingen. We kunnen deze kaart niet mooi over een moderne plattegrond leggen, terwijl dit voor andere bekende historische kaarten min of meer wel mogelijk is. Het is niet duidelijk waarom dat zo is, maar het vraagt wel om een verklaring en een mogelijke reconstructie.

We zien bijvoorbeeld dat het bolwerk van het kasteel te veel noordelijk is gesitueerd, ongeveer tegen een plek waar nu de Oostersteeg is. Daarnaast zijn er vergissingen voor de waterlopen van de stad, desondanks zijn de meeste waterlopen op latere kaarten herkenbaar.

Er zijn essentiële zaken die op de plattegrond ontbreken. Over deze zaken leest men in beschrijvingen in enkele vijftiende-eeuwse documenten. Ten noorden van de hofweide en het bolwerk liep een wal of dijk, die aan de oostzijde doorliep tot aan de zeedijk.

Het is gebleken dat deze dijk uiteindelijk de basis vormde voor de eerste stadsomwalling van 1573. Deze dijk vormde feitelijk de noordelijke begrenzing van het kasteelterrein. De hofweide zelf was volgens de oude documenten voorzien van sloten en singels. Zo'n dijk of wal maakte ook een afwatering van de stad noodzakelijk.

Afb. 3: Het oostelijke deel van Medemblik op de plattegrond van Jacob van Deventer. Op de kaart is een aantal kenmerken aangegeven die betrekking hebben op de kasteelomgeving. De rechterafbeelding is een bijkaart van de plattegrond en geeft de nadruk op de aanwezige waterwegen. Noord is boven.

Het is derhalve aannemelijk dat ook het meest oostelijke deel van het (latere) Achterom al aanwezig was, ondanks dat dit niet op Van Deventers plattegrond was ingetekend. Daarbij valt op te merken dat het niet is uitgesloten dat deze gracht is ontstaan door afgraving van de klei/aarde om de betreffende dijk of wal aan te leggen.

Het grafelijk domein

De hofweide en bolwerk vormen samen het eerst benoemde deel van het afgeschermd kasteelterrein, dat duidelijk van de stad was gescheiden. Dit terrein was feitelijk eigendom van het Hollandse gravenhuis, zodat we dit als grafelijk domein kunnen definiëren. De naam 'hofweide' suggereert dat het hier louter om een weidegebied gaat om vee te laten grazen, maar in werkelijkheid was het een onderdeel van een uitgebreid agrarisch bedrijf. Naast een weiderij was er plaats voor akkerbouw, maar ook voor visserij in de sloten en grachten. Bij deze agrarische activiteiten was ook het bolwerk betrokken wat blijkt uit de aanwezigheid van diverse stallen, twee boerderijen, een dorsvloer en een hooiberg. De grote zolder van het kasteel werd als opslag van graan gebruikt. Eén van de kasteeltorens gaf ruimte aan een melkerij (Molkentoren).

Uit de documenten blijkt ook, dat er nog een aanzienlijk deel aan buitendijks land bestond, dat in 1426 aan *Dirc van Zandhorst*, de kastelein (slotvoogd) werd beleend. Het was de bedoeling om het buitendijks land te bedijken en waarschijnlijk voor landbouwactiviteiten in gebruik te nemen. Een flink deel van het buitendijks land, minimaal(!) 64 morgen (54,5 ha), werd bedijkt.

In de loop der eeuwen werd een behoorlijk groot stuk land door de Zuiderzee verzwolgen en uiteindelijk bleef er niet veel meer van over.

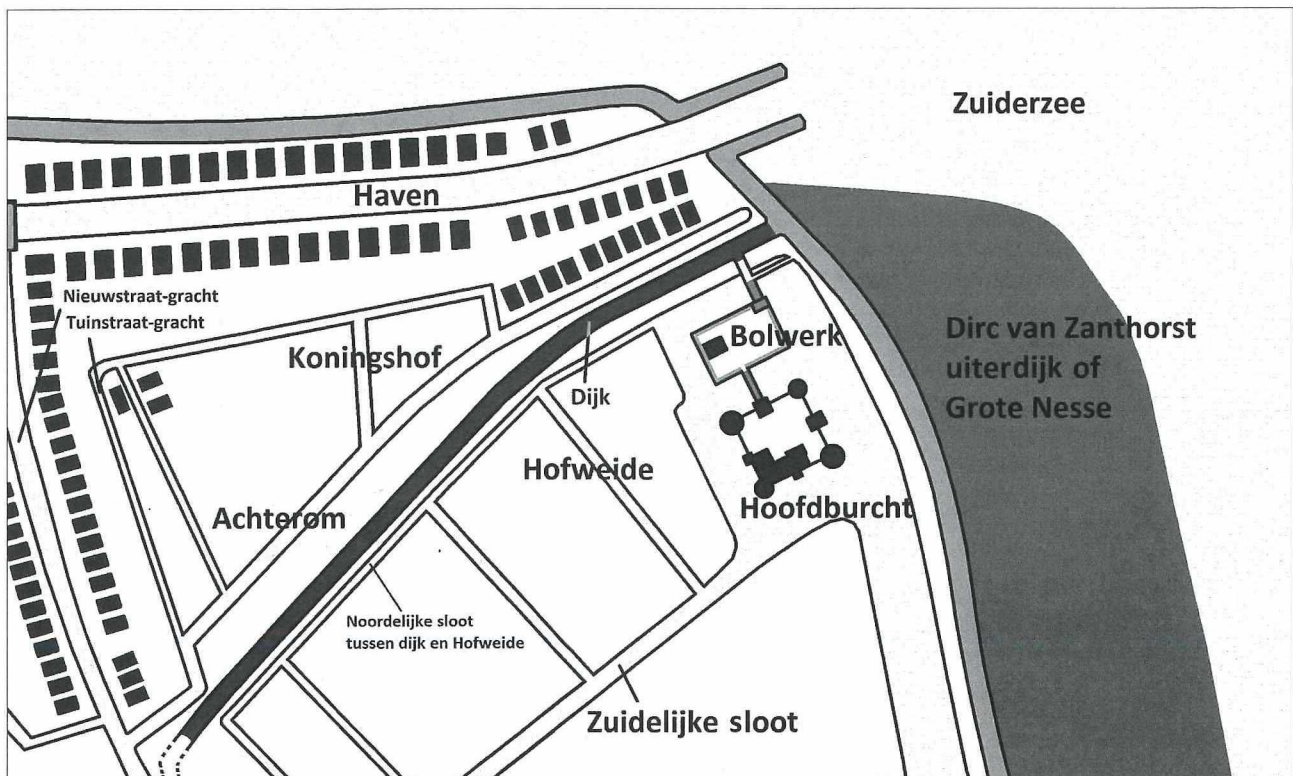
Al in het begin van de zestiende eeuw was er nog maar een beperkt deel intact, hetgeen de reden kan zijn dat we dit gebied niet meer op de kaart van Jacob van Deventer kunnen terugvinden. Het is wel zo dat men in 1666 ten behoeve van dijkversterking nog een vierkante roede (14 m²) grond kon afgraven. Men sprak dan niet meer van '*Dirc van Zandhorst uterdijck*', maar van de '*Noorder Nesse*'.

De kasteelgracht

In een rekening uit 1520 valt ook af te leiden dat de kasteelgracht destijds een behoorlijke omvang had. De gracht was zelfs zodanig groot dat het mogelijk was om een koggenschip aan te laten *meren* "...alsmen die graften omden voirscreven huysen schoen maeckt en diept, datmen die koggen die daer inne gehouden zijn...". Wellicht was er een haventje aanwezig, daarbij moet men niet vergeten dat de omgrachting van het kasteel en hofweide in open verbinding stond met het toenmalige binnenwater.

Resumerend kan naar aanleiding van het bovenstaande meer gezegd worden over de omvang van het grafelijk domein, in ieder geval voor de tweede helft van de veertiende tot en met de tweede helft van de zestiende eeuw:

- het kasteel;
- het bolwerk of voorburcht;
- de hofweide;
- de aanwezigheid van een sloten- en grachtenstelsel van het gehele terrein;
- nuttig buitendijks land.

Afb.4: Weergave van een theoretische herinterpretatie van de oostzijde van Medemblik vóór de vijftiende en de eerste helft van de zestiende eeuw.

Reconstructie

Aan de hand van de vorenstaande gegevens is het mogelijk om een reconstructie op de kaart van Jacob van Deventer aan te brengen, dit geldt met name voor de oostzijde van zijn stadsplattegrond. Afbeelding 4 toont de omvang hiervan, als we dit over een moderne kadastrale ondergrond projecteren.

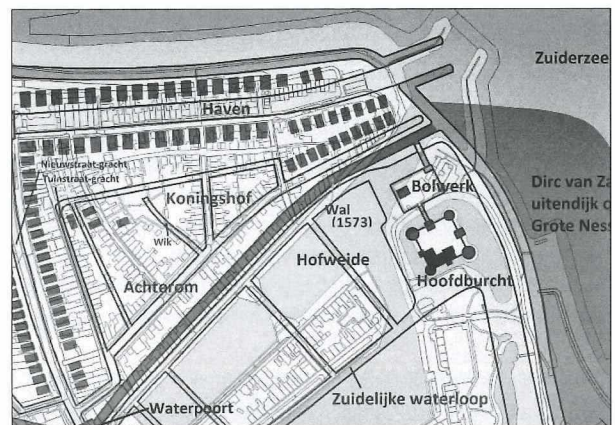
Over de stadsfortificatie

Ten tijde van Jacob van Deventer was er nog geen of geen noemenswaardige stadsverdediging, terwijl bij de aanvang van de 'Tachtigjarige Oorlog' wel de wens bestond om er één te hebben. Het is zeer aannemelijk dat de dijk die voor het kasteel en de hofweide was gelegen, werd opgehoogd en voor de eerste stadsomwalling is gebruikt, terwijl de aanwezige vaart voor het kasteel werd uitgediept.

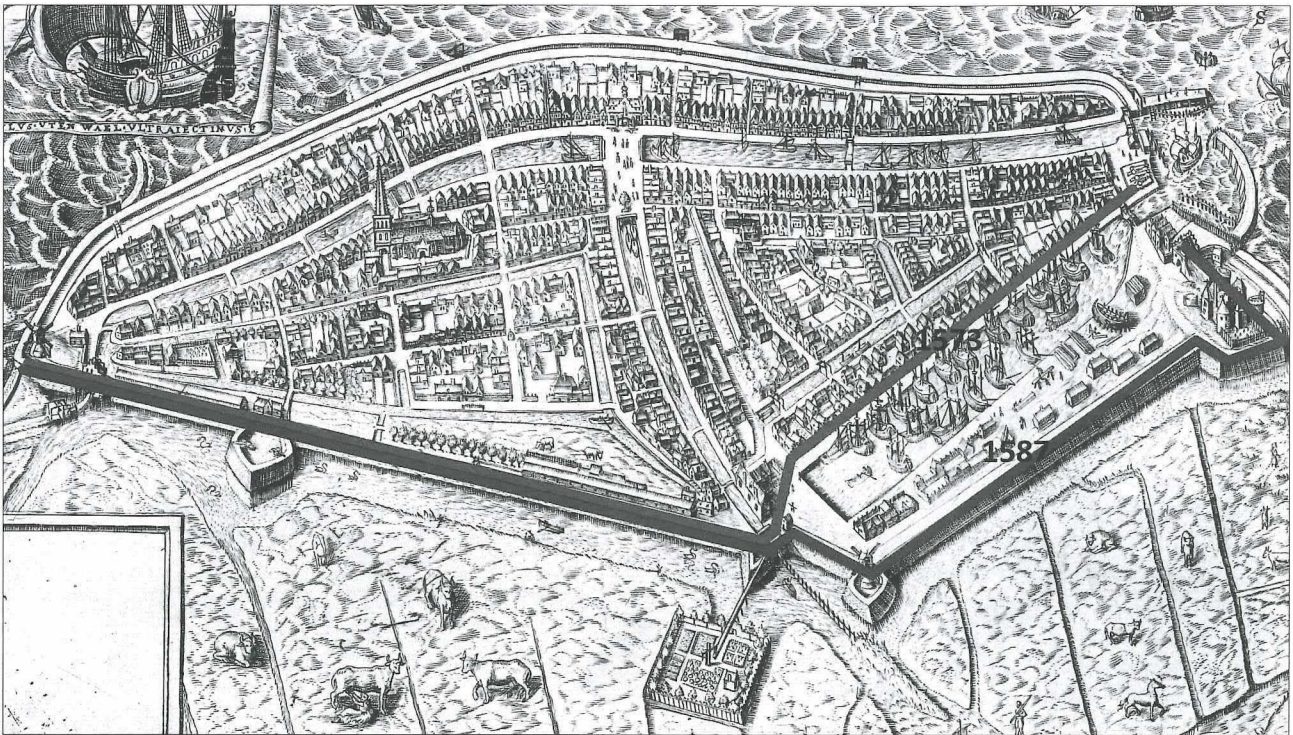
Een tweede fase was weer een uitbreiding, waarvan het ontwerp werd gemaakt door de fortificatiespecialist *Mr. Adriaan Anthonisz.* Dit project had nogal wat voeten in de aarde, want de werkzaamheden waren zeer rigoreus. Het ging gepaard met het uitgraven van de huidige Oosterhaven. Een groot deel van de hofweide werd daarvoor opgeofferd, dit tegen de zin van de toenmalige kastelein *Cornelis van Rijswijk* en zijn erve, zoon Hartog van Rijswijk. Helaas hadden zij niet zoveel meer in de melk te brokkelen als toen zij nog dienstbaar aan de Spaanse koning waren.

Het kasteel ontsnapte ook niet aan de nieuwe aanpassingen. Het bolwerk werd bebouwd, twee noordelijke torens en een groot deel van de weermuur van het kasteel werden gesloopt, zodat het noordelijk deel open kwam te liggen. Daarnaast werd het grachtenstelsel van het slot en bolwerk gedempt, behalve het deel aan de Oosterdijkzijde. Het kasteel zelf werd als extra bastion in de nieuwe omwalling opgenomen, hetgeen heel mooi op de kaart van Paulus Utenwael uit 1599 is weergegeven.

Ter oriëntatie: er is tegenwoordig nog een klein deel van de toenmalige hofweide intact. Dit is de landstrook van het Voor- en Achtereiland!

Afb.5: Een reconstructie over de huidige kadastrale grondkaart van Medemblik, waarop de verhoogde noordgrenswal van het kasteel is getoond, dat uiteindelijk als onderdeel van de eerste stadsomwalling (1573) diende.

Afb.6: De vogelvluchtkaart van Paulus Utenwael (1599), waarop schematisch de loop van de stadsfortificaties van 1573 en 1587 is ingetekend.

Even terzijde, maar niet minder belangrijk. Tijdens de eerste helft van de 17^e eeuw werd de derde fortificatie aangebracht, in combinatie met het uitgraven van de huidige Wester- en Pekelharinghaven. Het is toch wel verrassend om te zien dat ten tijde van een militair conflict met de Spanjaarden, ook al liep dit bijna af, het toch nog mogelijk was dat Medemblik zich als welvarende stad ontwikkelde.

Nawoord voor het tweede onderzoekverslag: Een aanvullende discussie

Ik maakte hiervoor melding van de aanwezigheid van buitendijks land, als onderdeel van het grafelijk domein. In dit verband wil ik u het volgende citaat (1416) niet onthouden:

...[het buitendijks land] *sullen mogen bedijcken mit enen zomerdijck of als hem [Dirck van Zandhorst] ghenegen sal sulken uterdijck, als wij leggende hebben tusschen den weyeren arm voir onsen huse van Medemblick end den lande....*

Opmerkelijk is de destijds bestaande begrenzing van het buitendijks gebied tussen de 'weyeren arm' en de kust bij het kasteel. Als ik het Middelnederlandse woordenboek⁹ raadpleeg, dan zie ik meerdere betekenissen van deze woorden, maar één betekenis viel mij op, namelijk de zeldzame betekenis van 'arm' in de betekenis van 'landtong'. Voor 'weyer' (*weyer, were, weer*) vond ik de betekenis een 'weer lands' = 'een stuk land'. Het feit dat de dijk of wal, als noordelijke grens van het kasteel en hofweide, prompt aan de zeedijk eindigt, doet vermoeden dat voordat de zeedijk als inlaagdijk werd aangelegd, deze noordelijke dijk/wal ooit in het huidige IJsselmeer doorliep.

Ik heb het vermoeden dat de 'weyeren arm' daar een onderdeel van was, juist te meer omdat dit als grens van het buitendijks gebied werd aangegeven. In het naschrift van het tweede onderzoeksverslag schreef ik al dat het kasteel mogelijk een uitgebreider systeem met wallen heeft gehad. Dit valt op te maken uit een melding van chroniqueur *Willem Procurator* inzake het uithongeringsbeleg van het kasteel in januari 1297:

[Vertaling uit het Latijn] "...dat een kasteel in Medemblick, met wallen door de Friezen belegerd... Oorspronkelijk bedoeld als verdediging, werkten deze wallen tijdens dit beleg juist ten nadele van de bewoners!

Tot slot

De inhoud van mijn onderzoek ondersteunt in het kort de volgende veronderstellingen. Het ziet er naar uit dat het kasteel van Medemblik snel na de Hollandse bezetting van oostelijk West-Friesland in 1282 is gebouwd of herbouwd. Gezien het gewenste bouwtempo moet men denken aan een walburcht-constructie van aarde en hout met een, op het oosten gerichte oriëntatie. Het laat zich aanzien dat het kasteel oorspronkelijk was voorzien van een uitgebreid wallencomplex, die zich tot in het huidige IJsselmeer uitstreckte. Er is bewijs, dat het kasteel een onderdeel was van een uitgebreid grafelijk domein, dat van de stad Medemblik was afgezonderd.

Ben Dijkhuis,
Medemblik, juni 2021

Geraadpleegde bronnen en verwijzingen

- 1 Westfries Archief, Hoorn (WFA) bibliotheek; inv.nr. 0219, 164F16; B. Dijkhuis; *An den slote tot Medeblic*; 2012. In: Jaaruitgave 2012; 20; Oudheidkundige Vereniging 'Medemblick'; blz. 7-16.
- 2 WFA-archief; inv. nr 0216, 1901; Collectie handschriften en losse archivalia, 1545-2009; B. Dijkhuis; *An den slote tot Medeblic (2)*.
- 3 WFA-bibliotheek; inv. nr. 0219, 171H74; B. Dijkhuis; *Over de primaire bouwfase van de kastelen van Medemblick en Wijdenes. Een mogelijke werkhypothese vanuit de analyse van primaire bronnen*; 2019; [Eigen beheer], Medemblick.
- 4 Rob Gruben, Nancy de Jong-Lambregts; *Wat bouwde Floris V (1254-1296) nu eigenlijk? Het Westfriese kastelenbouwprogramma nader bekeken*; 2020. In: T. Hermans, R. Gruben, J. van Doesburg, C. Gietman, J. Kamphuis (red.); "*Hier wonen wij! Is het niet prachtig!*" *Recent onderzoek op het gebied van kastelen en buitenplaatsen*; Stichting Kastelenstudies Nederland i.s.m. SPA uitgevers, Wijk bij Duurstede; blz. 82-92.
- 5 Kees Nieuwenhuijsen; *Strijd om West-Frisia. De ontstaansgeschiedenis van het graafschap Holland: 900-1100*; 2016; Uitgeverij Omniboek, Utrecht; blz. 81-84.
- 6 H.L. Jansen; *Tussen woning en versterking. Het kasteel in de middeleeuwen*; 1996. In: H.L. Jansen, J.M.M. Kylstra-Wielinga, B. Olde Meierink (red.); *1000 jaar kastelen in Nederland. Functie en vorm door de eeuwen heen*; Matrijs, Utrecht; blz. 18-28.
- 7 J. van Leeuwen; *Middeleeuws Medemblick: een centrum in de periferie. Archeologisch onderzoek naar de (vroeg)middeleeuwse handelsnederzettingen en het oudste regionale centrum van West-Friesland in de periode 675-1289*; 2014; Archeologie West-Friesland, Hoorn; blz. 58-60, 213.
- 8 WFA-bibliotheek; inv. nr. 0219; B. Dijkhuis; *An den slote tot Medeblic (3). Over de omgevingscontext van het kasteel en een theoretische aanvulling op Jacob van Deventers plattegrond van de stad Medemblick v2*; 2020; [Eigen beheer], Medemblick.
- 9 Online oud-Nederlands woordenboek van het Instituut voor de Nederlandse taal/geïntegreerde taalbank: <https://gtb.ivdnt.org/search/>

Van de bovenstaande titels zijn de volgende items te downloaden:

- 1 www.academia.edu/6812540/
- 2 www.academia.edu/19784253/
- 3 www.academia.edu/39730324/
- 4 www.academia.edu/44245407/Wat_bouwde_Floris_V
- 7 www.archeologiewestfriesland.nl/publicatie/war-61/
- 8 www.academia.edu/40939050/

De titels en overige publicaties van de auteur zijn kosteloos te downloaden van:
www.dwangburchten.nl/artikelen.htm

Herkomst afbeeldingen:

Fred Marschall, Amsterdam: 1.

Wikipedia (Axel HH-Public domain): 2.

Biblioteca digital Hispánica/Biblioteca Nacional de España (Madrid). Planos de ciudades de los Países Bajos Parte III (1545); fol. 44v en 4Sr.): 3.

Ben Dijkhuis, Medemblick: 4, 5 en 6.

DRACHEN-QUELLE,

de eenige **Mineraalwater**-bron, van het Zevengebergte te HONNEF a d. Rijn.

Voor lijders aan Blaas-, Lever- of Nierziekten, door verschillende Doctoren aanbevolen als het water ter genezing.

Verkrijgbaar bij

B. BOLL Jr. te Medemblick,

per Liter fl. Medicinaal à / 0,30. Als **Tafelwater** per Liter fl. / 0,20, per 1/2 Liter fl / 0,16, 3/8 fl 0,15.

Ook **SCHLOSS-en KAISERBRUNNEN-WATER** verkrijgbaar.